

מפגש מס' 18

דף למנחה

ספר דברים ח' - י"ב

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק ח' - הסכנה מלשכוח את ה'.

פרק ט' - תיאור חטא העגל.

פרק י' - "מה ה' שואל מעמך?"

פרק י"א - פרשת "והיה אם שמוע" - ברכה וקללה.

פרק י"ב - תחילת נאום המצוות המעשיות.

לימוד מעמיק

מדוע ישראל מחויבים לקיים את המצוות בארץ?

הנאום של משה לקראת הכניסה לארץ ישראל, מתרכז במצוות שונות המחזקות את הברית בין ה' ועם ישראל. הנאום של פרקים ה'-י"א כולל את מצוות האמונה כהקדמה לנאום המצוות המעשיות. תוך כדי הנאום המקדים, משה מזכיר לעם ישראל כמה סיטואציות מתקופת ההליכה במדבר, שאמורות ללמד את העם לקח חשוב. אילו סיטואציות בוחר משה להזכיר? ומה הלקח שהוא מלמד את העם בעזרתן?

חלק א': אזהרה ראשונה - "כחי ועוצם ידי"

בפרק ח', משה מזכיר את קשיי ההליכה במדבר, ואת העזרה של ה' לבני ישראל בהליכה במדבר. דווקא במדבר, מקום שומם, שחסרים בו התנאים הבסיסיים לקיום האנושי, בני ישראל חוו באופן הכי ברור את השגחת ה': ה' ליווה אותם וסיפק את כל צרכיהם (מזון, מים, בגדים, הגנה מחיות רעות וכו').

דברים ח', ב-טז: וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָה ה' אֶל־לִיְיָ וְזֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנִתָּהּ לְנִסְתָּהּ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתוֹ מִצְוֹתָיו אִם לֹא: וְיַעֲנֶה וְיַרְעִיבֶךָ וְיִצְאֶכֶּה אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ וְלֹא יִדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדוּ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם: שְׂמֵלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מִעֲלִיד וְרִגְלֶךָ לֹא בַצֵּקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה: וְיַדְעָתָ עִם לִבְךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ: וְשִׁמְרָתָ אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ לִלְכַת בְּדַרְכָיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: ... הַמּוֹלִיכָה בְּמִדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נִחַשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אִין מַיִם הַמוֹצִיא לָהּ מַיִם מִצּוֹר הַחַלְמִישׁ... הַמְאֲכִלָּה מִן בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנִתָּהּ וְלְמַעַן נִסְתָּהּ לְהִשְׁבֶּה בְּאַתְרֵיךָ:

את כל זה מזכיר משה לקראת הכניסה לארץ. בארץ, בני ישראל יהיו משופעים בכל טוב, בניגוד למדבר, ויש חשש שדווקא בשעה שהכל יהיה טוב הם לא ישימו לב מה המקור לשפע הטוב שיש להם:

דברים ח', ז-יד: כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִבִּיאֶךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וְתִהְיֶה יַצְאִים בְּבִקְעָה וּבְקָר: אֶרֶץ חֹשֶׁה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְסוֹ וְתִאֲנֶה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שִׁמּוֹן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחַסֵּר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינֶיהָ בְּרִנָּל וּמִהַרְרֵיהָ תִּחְצַב נְחֹשֶׁת: וְאִכְלַת וְשִׁבְעַת וּבִרְכַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְבִלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: פֶּן תֹּאכַל וְשִׁבְעַת וּבְתִים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁכַּחְתָּ:

וּבְקִרְבָּהּ וַצִּאֲנָהּ יִרְבְּנוּ וְנָסַף וְנָהַב יִרְבֶּה לָךְ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ יִרְבֶּה: וְרַם לְבָבָהּ וְשִׁכְחָה אֶת ה' אֱלֹהֶיהָ הַמוֹצִיאֶהָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִּים:

במדבר, ברור שה' עוזר לבני ישראל להתקיים באופן נסי, אך כשיושבים בארץ, ולא נודדים במדבר, עלולים לשכוח את ה' ואת השגחתו, ולחשוב שהשפע הוא טבעי, והוא פועל יוצא של פעולות טבעיות מוצלחות, ומבטא כח, הצלחה ושליטה. לכן משה רוצה להבהיר לעם שדווקא מתוך הניסיון שחוו במדבר, עליהם לזכור ולהבין שיד ה' היא המובילה אותם גם כאשר הם משופעים בכל טוב:

דברים ח', יז-יח: וְאִמַּרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּי אֵין עָשָׂה לִי אֵת הַמִּלֵּל הַזֶּה: וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַגִּמְלוֹן לָךְ
כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי הוּא הַזֶּה:

שאלה לדיון מזווית אישית

נסו לחשוב על סיטואציות שבהן נוכחות ה' הייתה מאד ברורה לכם. באילו סיטואציות אנחנו זוכרים את ה' ובאילו סיטואציות אנחנו נוטים לשכוח? האם אכן שעות של קושי וחסר מביאות אותנו לזכירה של ה' ולתשומת לב לחסדו? או שמא להפך? כיצד אפשר לשים לב לשפע הטוב שה' מרעיף עלינו גם בימים טובים?

שיר

השיר של ישי ריבו "זוכר אני" עוסק בתשומת הלב לניסים הקטנים העוברים עלינו בכל יום, וזכירת ה"הדרך" שאנחנו עוברים. [לשמיעת ביצוע השיר לחצו כאן](#)

חלק ב': אזהרה שנייה - "לא בצדקתך"

בפרקים ט-י משה מזכיר לעם ישראל זווית אחרת של ההליכה במדבר: חטאי עם ישראל במדבר. (משה מזכיר כמה חטאים, אך מתמקד ומרחיב בעיקר על חטא העגל):

דברים ט', ז-כד: זָכַר אֵל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עַד בְּאֶמְךָ עַד הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמִּירַם הַיִּיתָ עִם ה': וּבְחִרְבַּת הִקְצַפְתָּם אֶת ה' וַיִּתְאַנֶּף ה' בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם: בְּעֵלְתֵי
הַהָרָה לָקַחְתָּ לַוַּחַת הָאֲבָנִים לַוַּחַת הַבְּרִית ... וְאָרָא וְהִנֵּה תִשְׁאַתֶּם לִיקוֹן אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֹל מִסִּכָּה סָרְתֶם
מִזֶּה מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶתְכֶם: ... וּבַמִּדְבָּרָה וּבַמִּסָּה וּבַקְּבֻרַת הַמֵּאֲנָה מִקְצַפִּים הָיִיתֶם אֶת ה': וּבִשְׁלַח ה'
אֶתְכֶם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לֵאמֹר עָלוּ וְרִשׁוּ אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרוּ אֶת פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הִאֲמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא
שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ: מִמִּירַם הָיִיתָ עִם ה' מִיּוֹם דַּעַתִּי אֶתְכֶם:

שאלה לדיון

מדוע משה מזכיר את חטאי עם ישראל? ומה המסקנה שלו מחטאים אלה?

משה לא מזכיר רק את חטאי העם, אלא גם את העובדה שמהם התפלל עליהם, ובעקבות תפילתו, ה' מחל להם, והם המשיכו בדרכם אל הארץ למרות החטא. רשב"ם מסביר את כוונתו של משה:

רשב"ם דברים ט', יח:...חכמה גדולה יש כאן ולהוכיח ישראל בא. שמא תאמרו, והלא חטא גדול כמעשה העגל הועילה תפלתו של משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אם נחטא יועילו לנו תפלות הנביאים. אמר להם משה: **לא תועיל לכם תפלה בארץ ישראל. כי עתה לא נתכפר לכם אלא כדי שלא יתחלל שמו**, שהרי כך התפללתי 'זכור לעבדיך וגו' פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת ה' להביאם, ולכך לא נתחייבתם מיתה במדבר... (כ"ט, כג-כז).

לפי דברי רשב"ם, בני ישראל היו עלולים ללמוד מן הסיפור של חטא העגל שהם יכולים לחטוא ובכל זאת לקבל את הארץ. בא משה ומבהיר להם שחטאייהם עלולים לגרום להם לאבד את הארץ. אמנם במדבר משה הצליח להצילם, אך זה היה מסיבות מיוחדות. בארץ ישראל זה לא יצליח - אם הם יחטאו הם יגלו מן הארץ. בנוסף לפרוש הרשב"ם, נשים לב, שהמסקנה שמהם מלמד את העם כתובה עוד בתחילת דבריו:

דברים ט', ד-ו: אל תאמר בלבבך בהזדף ה' אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניך: לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיהם לאברהם ליצחק וליעקב: ויזעמתי פי לא בצדקתך ה' אלהיך נמו לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה פי עם קשה ערף אתה:

משה מבהיר לעם שהם לא מקבלים את ארץ ישראל בגלל צדקתם, אלא למרות חטאיהם. עם ישראל מקבל את ארץ ישראל בגלל השבועה לאבות, ובגלל רשעת הגוים, אך לא בזכות צדקתם. מדוע חשוב כל כך שעם ישראל יזכור שהוא מקבל את הארץ שלא בצדקתו? הרב ד"ר מרדכי סבתו מסביר:

הרב ד"ר מרדכי סבתו: "לוי חשב עם ישראל שבצדקתו יירש ארץ, יכולה הייתה מחשבה זו להביא לידי זחיחות דעת בעבודת ה'. כביכול אין הם חייבים דבר לא-ל, שהרי בצדקתם ירשו ארץ, כאותו אדם שיצא צדיק בדינו, ואין הוא חייב דבר לדיין. ממילא לא היו מוכנים מבחינה נפשית להתייחס כראוי לדרישת ה' מהם, דרישה המפורטת בפרק י' פס' יב ואילך. מאידך, המחשבה שלא בצדקתם ירשו ארץ, וחסד עשה ה' אתם בהכניסו אותם לארץ, תעמיד את העם בתחושה של מחויבות מתמדת לא-ל ובצורך למלא את דרישותיו כדי להצדיק את חסדו של ה' אתם."

(לחצו כאן לקריאת המאמר המלא)

כלומר: דווקא התחושה ש"לא בצדקתך", שה' עשה חסד עם ישראל, תביא את העם להרגיש יותר מחויבות לקיום המצוות.

עד כה ראינו שמשה מזהיר את העם שלא לשכוח את ה'. הוא בונה את האזהרה סביב שני אירועים מתקופת המדבר:

א. עזרת ה' לעם ישראל במדבר - אמורה ללמד אותם שהשפע איננו בא מכחם אלא ה' משפיע עליהם את הטוב גם בארץ.

ב. חטאי ישראל במדבר - אמורים ללמד אותם שהם לא מקבלים את הארץ בזכות עצמם ובצדקתם אלא בחסד ה'.

ונסכם בדבריו של הרב ד"ר מרדכי סבתו:

הרב ד"ר מרדכי סבתו: "בשני המקרים מזהיר משה את העם מפני תחושה של שביעות רצון עצמית, תחושה שיש בה סכנה רבה. כשם שבפרק ח' מביאה אמירה זו לשכחת ה', כך בפרק ט' יכולה אמירה זו להביא לידי הגסת דעת במחויבות כלפי ה'. ואף שבפרק ח' מדובר על שביעות רצון עצמית מבחינה חומרית, ואילו בפרק ט' מדובר בשביעות רצון עצמית מבחינה רוחנית, הסכנה שבשתייהן אחת היא. הסכנה בשביעות רצון עצמית מבחינה רוחנית איננה נופלת מהסכנה בשביעות רצון עצמית מבחינה חומרית, ולפעמים אף עולה עליה.

לעולם צריך העם, כמו גם האדם הפרטי, לראות עצמו כמי שחייב לא-ל וכמי שניזון בחסדו של הא-ל. הלוא כך אמר יעקב, בחיר האבות, ערב כניסתו לארץ: "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך" (בראשית ל"ב, י). וכך הצהיר דוד, בחיר המלכים, לשמע הבטחת ה' להקים לו בית מלוכה: "מי אנכי... ומי ביתי כי הבאתני עד היום" (ש"מ"ב ז', יח).

חלק ג': מסקנה: עם ישראל מחויב לקיים את המצוות

שתי האזהרות מובילות למסקנה אחת, החוזרת בפרקים אלה פעמים רבות, במילים שונות. עם ישראל מחויב לשמור את מצוות ה', והישיבה של עם ישראל בארץ ישראל מותנית בקיום המצוות:

דברים י', יב-יג: ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך פי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא תהבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: לשמור את מצוות ה' ואת חקתיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

דברים י"א, א-לב: וְאֵהָבְתָם אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְחָקְתָּו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל הַיָּמִים: ... כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאָתָם אֶת כָּל מַעֲשֵׂה ה' הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה: וְשָׁמַרְתֶּם אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצַוְהָ הַיּוֹם לְמַעַן תִּחְזְקוּ וּבְאֵתֶם וּיְרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְלִמְעַן תִּזְכְּרוּ יָמִים עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְתַתּ לָהֶם וּלְיִצְחָק אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כָאָרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זָרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כַּגֹּן הַיָּרְק: וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקֻעַת לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מַיִם: אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתְּךָ תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׂנֵה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצַוְהָ אֲתֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנִתְתִּי מְטָר אֲרַצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקוֹשׁ וְאֶסְפַּת דֶּגֶף וְתִירֹשֶׁף וְיִצְהַרְךָ: וְנִתְתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהֲמֹתֶיךָ וְאֶכְלֵת וְשִׁבְעֵת: הַשְּׁמַרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף ה' בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וּבְאֲדָתְכֶם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַרְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרְתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדַכֶּם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתְּכֶם אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ: וְכִתְבְתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הַאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְתַתּ לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: כִּי אִם שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצַוְהָ אֲתֶם לְעֲשֹׂתָהּ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלֶקֶת כָּל דְּרָכָיו וּלְדַבְּרָהּ בּוֹ: וְהוֹרִישׁ ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיכֶם וּיְרִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִכֶּם: כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כֶּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן הַמְּדַבֵּר וְהַלְבָּנוֹן מִן הַנְּהַר נָהָר קָרַת וְעַד הַיַּם הַאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְּבֻלְכֶם: לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פֶּחַדְכֶם וּמוֹרָאכֶם: וְיָמֵן ה' אֱלֹהֵיכֶם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרְכוּ בָּהּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר לָכֶם: ... כִּי אֲתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וּיְרִשְׁתֶּם אֶתְּכֶם וּשְׁבַתְּכֶם: כִּי אֲתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצַוְהָ אֲתֶם הַיּוֹם:

משה מדגיש שארץ ישראל מיוחדת בכך שהיא ארץ ה', התלויה בה'. התלות הזו באה לידי ביטוי בעיקר בגשם. פס' י-יב משווים בין מצרים לארץ ישראל. ההשוואה בין ארץ ישראל למצרים לכאורה נותנת יתרון למצרים, אשר משופעת במים באופן קבוע, אך מבחינה רוחנית ארץ ישראל היא בעלת קרבה מיוחדת לה', ובכך יתרונה על פני ארצות אחרות המשופעות במים ובאוצרות טבע אחרים. כפי שמסביר רמב"ן:

רמב"ן דברים י"א: ופשוטו של מקרא: בדרך האזהרות נאמר, שאמר להם ושמרתם את כל המצוה וירשתם ארץ זבת חלב ודבש כי ה' יתן מטר ארצכם בעתו והארץ תתן יבולה, אבל דעו לכם שאינה כארץ מצרים להשקות אותה ברגל מן היאורים ומן האגמים כגן הירק רק היא ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים לא בענין אחר, וצריכה שידרוש ה' אותה תמיד במטר, כי היא ארץ צמאה מאד וצריכה מטר כל השנה, ואם תעברו על רצון ה' ולא ידרוש אותה בגשמי רצון הנה היא רעה מאד לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב בהריה. ויחזור ויפרש כל זה בפרשה השניה (להלן פסוקים יג - יז), כי "אם שמוע תשמעו אל מצותי ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש" תמיד, ואם לא תשמעו ועצרו את השמים וגו' ואבדתם מהרה ברעב מעל הארץ הטובה, שלא תוכלו לחיות בה בלא מטר... ומפני שאמר (פסוק יב) "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה" - וראוי שיאמר ולמטר השמים תשתה מים כאשר ה' אלהיך ידרוש אותה... "תמיד עיני ה' אלהיך בה" - לראות מה היא צריכה, ולחדש בה גזרות עתים לטובה ועתים לרעה כו', כדאיתא במסכת ר"ה (יז ב)...

רמב"ן מסביר שייחודה של ארץ ישראל קשור לתנאים הפיזיים הקשים שלה. בארץ ישראל אין מקורות מים קבועים, אלא היא תלויה בגשמים. מצד אחד, זהו מצב קשה, המעמיד את יושבי הארץ בסכנת קיום תמידית, אך מצד שני, דווקא משום כך החיים בארץ זו תלויים בה' באופן קבוע, הרבה יותר מארצות אחרות. התלות הזו בה' היא מעלתה של ארץ ישראל.

הפסוקים ממשיכים עם פרשת "והיה אם שמוע" (פס' יג-כא), המבהירה שהקשר המיוחד של ארץ ישראל לה' איננו עניין מיסטי בלבד, אלא יש לו ביטוי מעשי: עם ישראל צריך לקיים את מצוות ה' על מנת לרשת את הארץ ולהמשיך לשבת בה.

לאור המסקנה החשובה הזו, מתחיל בפרק י"ב נאום המצוות המעשיות (ונמשך עד פרק כ"ו). נאום זה מפרט את המצוות שבני ישראל צריכים לקיים בארץ למען יוכלו לחיות בה:

דברים י"ב, א: אֱלֹהֵי הַתְּקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם מֵיִם עַל הָאָדָמָה...

סיכום

פרקים ח-יא הם חלק מנאום המצוות, אך שייכים להקדמה שלו. הקדמה רעיונית זו מכינה את הקרקע לקראת נאום המצוות. בהקדמה זו, משה מביא שתי התרחשויות מתקופת המדבר: א. עזרת ה' לישראל במסעם במדבר; ב. חטאי ישראל במדבר; מהתרחשויות אלה ילמד העם שהוא תלוי בחסדו של ה', ולכן יש לו מחויבות כלפי ה': עליו לשמור את מצוותיו, ובזכות קיום המצוות הוא יוכל לרשת את הארץ ולשבת בה.

להרחבה

מאמרים:

- [מאמר של הרב אלחנן סמט - על איסור שכחת ה'](#)
- [מאמר של הרב מנחם ליבטאג - על ההשוואה בין ארץ ישראל לארץ מצרים](#)
- [מאמר של הרב מאיר שפיגלמן - על פרשיות שמע והיה אם שמוע ומיקומן בהקדמה לנאום המצוות](#)
- [מאמר של הרב אלחנן סמט על תיאורי שבח הארץ](#)
- [סרטון של דוד נתיב - הסכנה שבהצלחה](#)
- [סרטון של הרב אורי שרקי על הקשר בין קיום המצוות לארץ ישראל](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד פרקים יג-יז, שהם חלק מנאום המצוות המעשיות.